

Gondolatok.

Felső-Zsuk, 1899. ápril 30.

Gondolataink gyakran tétlenül szunnyadnak bennünk. Létezésüket akkor vesszük észre, ha a fáradságot nem sajnáljuk kutatni utánunk. Olyan az, mint valamely értékes tárgy, mely lim-lommal befedve, elkerülte figyelmünket. Csak hányjuk széjjel a gomolyt, ráakadunk. Sokan nem kíváncsiak, vagy restek, és így elvész egy érték, mely érdemes lett volna, hogy felszínre hozzák. Ki a vesztes? A társadalom, melynek az okos, praktikus ideákra szüksége volt és lesz. Az ember, ki annyi lélekemelőt megteremtve, a nyomor pusztításait még nem látja meg kellőleg. Az ember, ki mindig csak az önmaga középpontja marad és nembánomságával, ha ott megtalálta annak örömeit, virágait, megindul a maga útján és csak akkor hajol le, ha azokat rendre felszedegetni kívánja. A többit lássa más, kinek van ideje, kedve rá. Ki bajlódna a mások bajával, midőn nekünk is annyi van? Ez az emberek rendes válasza.

Ennek ellenkezője — ritka kivétel.

És foly az ár tovább, porondszigeteket rakván le a termékeny talajra. Ki bánja? Majd megapad. Jó az Isten! Jönnek időnként viharok, elmosásák a kopár területet. De az alatt hány nyomorult ember pusztul el? Hány életteljes reménység és jól beindított terv foszlik szét?

*

1899. május 9.

A nehéz bánatnak lassan erednek meg könnyei. A bánatos olyan, mint a megriasztott állat, mely ijedtsége első perczében nem tudja, merre meneküljön. Midőn elveszik valakitől azt, a mi neki legkedvesebb volt, melyet nélkülözhetetlenné tett előtte a megszokás: akkor azt képzei, minden elveszett. Lelkünk sötét gondolatain át komor színben tűnnek fel a tárgyak, az élet. Igen, álmatlan éjjek, izgatott nappalok és végül aláfoló könnyekkel váltjuk meg magunkat a bánat szenvedéseitől.

*

1899. május 12.

Ha a természet szerencsétlen embereket hoz a világra, kiknek életéhez valamely testi fogyatkozás terhét is hozzáköté, miért ád nekik gyakran éles elmét és fogékony szívet, hogy e hátrányokat más embertársaikkal szemben, mindig maguk előtt lássák és a keserűség érzetével mérlegeljék? S ha már mindenki el kell, hogy hordozza a maga keresztjét, miért nincsen is mindig ahoz való váll annak megbírására? Könnyű kedély, melyet nem sérthetnek a netaláni megjegyzések, ki azokat, mint a ruhájára szálló port, egykedvűen lerázza magáról. Apró túszurásokkal a hatalmas oroszlánt is meglehet ölni. Mennyivel hamarabb áldozatul eshetik egy gyenge, beteg kedély. Gondolkodunk, okoskodunk és minden marad a maga régi rendjén, melynek miértjét nem tudjuk megfejteni. Csak csudálkozunk az eredmény felett, a nélkül, hogy tudnók, mi okozta azt. Ugy vagyunk vele, mint a folyó partján ülő halász. Kidobjuk horgunkat a vízbe, tudjuk, hogy a halak mellette, körülötte ott vannak, de arra ritkán akad valami.

De mi is lenne, ha mindennek okát, következéseit előre megtudnók mondani? Talán jobb is, hogy nem tudjuk.

Az élet egy nyitott könyv, melynek minden lapjáról csak a jó Isten tud olvasni.

*

1899. július 22.

Minél hosszasabban élünk, annál kevesebben lesznek körünkben olyanok, kiknek nevéhez már ifju éveink emléke hozzáfűződött. Ifju, öreg, kikkel együtt éltünk, rendre elhagynak és maradunk magunkra, mint a kotángkóró.

Letarolt körülte mindent: kapás, kaszás, arató; csak ő maradt, mint olyan, a minek nem lehet hasznát venni. Fúj a kóbor szél, majd megindulnak a hideg őszi esők. A szegény kotángkóró ázik, fázik. Nincs, ki betakarja, nincsen ki megvigasztalja, míg eljön utánna is a kaszás, ki nem ösmer könyörületet. Elviszi a többiek után. Megszabadítja komor magányából.

*

1899. július 23.

Ha rosszakat érünk meg: fogadjuk azokat zugolódás nélkül. Minden esetben okosabb, ha megnyugvással vesszük, a min változtatni úgy sem tudunk. Van egy felsőbb fórum, mely tudja, mit miért tesz, csak hogy nem közli velünk azokat. Gyakran évek multával, midőn már rég lezajlottak a bennünket bántott, — szívünknek fájdalmat okozott események, nyilnak meg szemeink, észleljük az életet, mely azok nyomán keletkezett!

S eltelve bámulattal a gondviselés intézkedései felett, látjuk mindenben parányiságunkat és azt, hogy annak úgy kellett történni, a mint az bekövetkezett.

Az események láncolatában az érdeklettek ritkán öntudatos cselekvők, többnyire téves szempontból ítélkeznek azok felett, mert a sziv dobogása megzavarja az ész komoly számításait. Ha lecsendesednek a túlfeszített idegek és helyreáll a normális állapot: tisztul meg a helyzet és tűnik fel a biztos rév, a hová bevezethetünk. S akkor csak előre, előre! Nyugalmat csak ottan lelhetünk, midőn visszatekintve a partról az útra, mely ide vezetett, csodálkozunk, hogy az miként lehetett.

*

1899. július 24.

Legszebb diadal az, melyet önmagunkon aratunk. Mennyivel nagyobbak tetszenék előttünk sok lángelme, kik tetteik által állandó, látható nyomot vertek maguknak a világtörténelem mezején, ha szenvedélyük fellobogó lángjánál, mely addig ösmeretlen tájakat világított meg az emberiség számára, nem feledkeztek volna meg az önuralom szükségéről, midőn saját becsvágyuk kielégítéséről vagy a személyes bosszú művéről volt szó. Mennyivel kisebb lenne az ártatlanul elítéltek száma, kiknek sirhalmához tisztelettel zárandokolnak, vagy kiknek nevét az elismerés hangján említik mostan.

Nagyságuknak, igazságosságuknak kívántak fenmaradó példát státuálni. Elérték, hogy e tényeik által leszállottak erkölcsi magaslaturól, és hogy nem voltak igazságosak, azt bebizonyítá a kutató történelem. A tények igazolják, hogy megfontolt cselekedetek az igazságossághoz vezetnek, a tisztelet pedig előbb-utóbb megtér ugyanoda.

Az önuralom a jellemképzés iskolája, melyben korán kell megkezdeni a tanítást. Mint a kertész teszi a fiatal, kényes növényekkel, melyeket, míg aprók, szoktat friss levegőhöz. Ha a gerjedelmek lángja kicsapott a fedélzeten, nem lehet gondolni oltásra: ki kell költözni a házból. S hányan veszik ezt csak akkor számításba, midőn a tűz már fejük felett van.

*

1899. július 25.

Az igazi érdemnek adjuk meg az illető elismerést. Helyezzünk zászlót a bércfokára. Hadd lássák az emberek! Ha az illető valódi nagyság és minden tekintetben kiemelkedik embertársai közül.

De midőn ezt tesszük, ne teljen el lelkünk egyuttal epével azok ellenében, kiket a szerencsétlenség esetleg bűnbe sodort. Maradjon meg

lelkünkben a részvétnek szikrája az eltévelyedettek irányában; a mint megsajnáljuk a beteg embert, midőn láz gyötri. A szegénység és éhség szövetkezve nem megbízható egyedek és épen ne bámuljuk, ha hozzájuk harmadiknak csakhamar a bűn is csatlakozik. Ne törjünk oly könnyen pálczáat fölöttük. Vétkes-e például a nyomortól elsanyargatott anya, ha kenyeret lop, hogy gyermekének éhségét csillapítsa, midőn nem kap munkát, hogy azt megszerezze? Én nem tartom annak, bár a törvény elítéli. Míg az olyan gazdag tőketulajdonost, ki mint hitelező, héjja módjára csap le áldozatára, kinek minden tette, mint a jól számító sakkjátékosnak húzásai — előre ki van jelölve és ez által ezerekre menő kárt okozhat a jóhiszemű adósnak — könnyű lélekkel bűnösnek mondom, ha a büntető törvénykönyvnek nincsen is ezen esetről szóló intézkedése.

A körülmények illusztrálják az élet eseményeit. Ezt gondolják meg sokan, midőn pamlaikon elterülve, a bűnkrónikákat olvassák és elképednek az emberek elvetemültségén. Csak csendesen uraim? Ne siessenek. Keressék nyugodtan az okokat. A dolgok gyökeréig hatoljanak, ha a baj forrását akarják megösmerni. Világosság, csak így lehet.

BÁRÓ PETRICHEVICH-HORVÁTH KÁLMÁN.

IRODALMI ERTESSÍTŐ.

Unitárius Kis Tükör, vagyis az unitárius egyház története, hitelvei, egyházalkotmánya és szertartásai rövid foglalatja. Irta *Ferencz József* unitárius püspök. Harmadik átdolgozott kiadás. Kolozsvár Stein J. m. kir. egyetemi könyvkereskedése. 8r. 197. l. Ára 80 kr. Az unitárius egyháznak több mint háromszázéves multja a történelemírónak bő anyagot nyújt. Alig van egyház, a melynek élete oly küzdelmekkel, megpróbáltatásokkal lenne teljes, mint az Isten lényei és személyi egységet valló keresztényeké. Az unitárius egyházzal nemcsak a pápás, a római katolikus egyház állott mint ellenfél szembe, nemcsak a jezsuitáktól szított üldözéseket keltett elviselnie, hanem protestáns testvérei nyomása alatt is szenvedni. Ez egyház küzdelmei oly anyag a történelemírónak, melyet lelkesedéssel dolgozhat fel, főleg ha még hozzá vesszük, hogy azokban egyszersmind az előrehaladás, a felvilágosodás, az emberi szabadság nem jelentéktelen történeteit ismerheti föl.

E könyvben a tárgy iránti meleg szeretet és az események jelentőségének átérzése nyilatkozik. Az olvasó figyelmét leköti az egyház tanulságos történeteinek előadásával, de az események megrajzolásában sehol se ragadtatik szélsőségbe, sehol türelmetlenség nem vehető észre. A Janssen-féle czélzatos történelemírás, a dolgoknak szándékos elferditése pedig éppen távol áll e műtől. Higgadtan tárgyal és tárgyiasan ír és világosan. A bevezetésben feltünteteti a három első keresztény százév unitárius jellegét, azután az őskereszténységtől való eltéréseket, melyek után a hitjavításra és az unitárius egyház megalapítására tér. Az első fejezetben előadja az egyháznak ama korszakát, mely a megalapítástól az erdélyi külön fejedelemség megszűnéseig, 1566-tól 1691-ig terjed; a másodikban azt a korszakot, mely az erdélyi külön fejedelemség megszűnésétől az unitárius vallásnak az egész Magyarországon törvényesítéseig, 1691-től 1848-ig jön le. Végül a magyar unitárius egyház történelméhez hozzá csatolja a külföldi unitarismus rövid történelmét. Közli a hitelveket, az egyházalkotmányt legújabb formájában és a szertartásokat. Az olvasó mind e korszakokon és részleteken keresztül szívesen követi a szerzőt, ki az egyház történelmét jellemző vonásaiban hiven ismerteti, hittanáról tiszta fogalmat s az egyház alkotmányáról és szertartásokról pontos leírást ad.

A mű e harmadik kiadásában jelentékenyen meg van bővitve. Most osztatott be fejezetekre és cikkekre is, hogy tankönyvnek is annál inkább lehessen használni. De szerző szemelött tartotta, hogy az az érdeklődőknek olvasmányul is szolgálhasson.

E könyvnek már első és második kiadása nagy szolgálatot tett. A harmadik kiadás, ugyis mint tankönyv és ugyis mint olvasmány, az irodalomnak és egyháznak még nagyobb nyeresége.